

Identifying factors affecting urban development with a future research approach: the case study of Beilesavar city

Behnam Bagheri ¹ , Esmail Dalir ²

1. (Corresponding Author) Department of Geography, Faculty of Social Sciences, Payam Noor University, Tehran, Iran

Email: bagheribehnam@pnu.ac.ir

2. Department of Geography, Faculty of Social Sciences, Payam Noor University, Tehran, Iran

Email: esmail.dalir@pnu.ac.ir

ARTICLE INFO

Article type:
Research Article

Article History:

Received:

9 July 2024

Received in revised form:

10 October 2024

Accepted:

4 November 2024

Available online:

19 December 2024

Keywords:

Future Studies,
Spatial Planning,
Urban Development,
Bileh Savar City.

ABSTRACT

Foresight is an interdisciplinary art movement that is characterized by the belief in the power of technology to accelerate the future. In this regard, research was considered with an emphasis on identifying the key factors affecting the future development of Bileh Savar city. This research aimed to identify the drivers of the development of Bileh Savar city. In this research, new methods of future research with an analytical and applied nature and a two-stage Delphi technique have been used. The statistical population was 25 city professors, experts, and senior managers. To collect the required data, a researcher-made open questionnaire tool was used. In the first stage of the Delphi method, open questionnaires with 50 questions in different political, economic, social, and cultural fields were provided to the experts of the city, which led to the general extraction of factors affecting it. In the second stage, the cross-effects analysis matrix was designed and completed by 25 experts, senior experts, and specialists who were knowledgeable about the city's development issues. In the phase of inferring and analyzing the results, the calculations were done by MICMAC software, and the results showed that 16 drivers are directly and indirectly effective for the development of the city, and the driver of water resources and precipitation has the highest score, which is because the city is an agricultural hub in the province. Also, the increase in population and transnational trade due to the proximity to the border and the attraction of domestic and foreign investors are important drivers in the development of the city.

Citation: Bagheri, B., & Dalir, E. (2024). Identifying factors affecting urban development with a future research approach: the case study of Beilesavar city. *Geographical planning of space quarterly journal*, 14 (4), 95-110.

 <http://doi.org/10.30488/gps.2024.434761.3714>

© The Author(s)

Publisher: Golestan University Press

This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

Despite the efforts of all development programs before and after the revolution to eliminate imbalance and regional development, it is still impossible to create sustainable development capabilities. Therefore, the uneven distribution of facilities, services, and activities and the existence of inequality and development gaps both among provinces and within provinces are always considered as one of the challenges of the country's social and economic organizations and institutions. Despite having huge human, economic and commercial resources, exchanges with neighboring countries, significant agricultural and horticultural activities, etc., Ardabil has not achieved economic and social development structures. Therefore, the development position of this province is unstable compared to other provinces. The strategic city of Bileh Savar is one of the sensitive and key points of Ardabil province, which, due to its brilliant historical background, has played a vital role in the export and import of various materials and non-oil goods. It is one of the entrance gates to western and northwestern countries and has a position in political, commercial, security, economic, social, and environmental terms. Therefore, explaining the factors affecting the sustainable development of this city, relying on future research, can play a significant role in its comprehensive development. Thus, the main question of the current research is, what are the factors and variables of the development of Bileh Savar city with a prospective approach?

Methodology

The current research is practical in terms of its purpose and in terms of its nature, and method; it is based on modern future research, analytical, and applied methods. To collect the required data and information, a two-stage Delphi technique and document and library studies were used. The statistical population in this research is 25 experts, senior managers at the city and province levels, specialists, and academic staff members in The field of regional planning,

urban planning, and land use. A researcher-made questionnaire tool was used to collect the required data, and experts' opinions were used for standardization. In this research, the Delphi method was used in the first stage of the questionnaire. The first stage consists of open-ended questionnaires of 50 questions, in which the most important factors affecting the development of the border city of Bileh Savar, considering the political, economic, social, and cultural fields (in 41 items) have been provided to the experts of the city, which led to the general extraction of factors affecting it. In the second stage, the cross-effects analysis matrix was designed and completed by 25 experts, senior experts, and specialists knowledgeable about the city's development issues. In the phase of inferring and analyzing the results, the calculations were done using MICMAC software.

Results and discussion

In the current research, after studying the upstream documents in different fields and areas, the two-stage Delphi method was used to identify the variables affecting the development of Bileh Savar city. 25 experts in the field of urban and regional development and planning were used for initial determination and identification of variables. In the first round, a questionnaire was prepared and sent to the experts; after analyzing the answers and corrections, the second questionnaire was sent, and finally, with the analysis of the second round of questionnaires, 41 variables in different fields were selected as primary variables in The development of the city of Bileh Savar was used. Based on the two-step Delphi method, 40 variables were identified and extracted as factors affecting the future development of Bileh Savar city and were analyzed using MICMAC software to extract the main factors affecting the future development of Bileh Savar city. By examining the results of the MICMAC software and according to the high-level documents of the city's development, 15 variable factors were considered as the drivers and main factors of the development of the border city of Bileh Savar. According to experts, the variables that were close to each other have been considered as factors,

among which the expansion of roads and railways or agricultural land and agricultural mechanization can be mentioned.

Conclusion

Bileh Savar city is one of the border cities with border customs with Azerbaijan, so, naturally, factors such as common border and free trade zone are important. In addition to these issues, considering the fertile soil of the region, factors such as arable land and agricultural mechanization can be very important. If we consider the export of agricultural products to the countries of the Caucasus region, it can be said that politically and economically, this city can be one of the border terminals that has been able to function independently in the field of agricultural products. Export of products and transit of goods. Products with important delivery times can be exported from this city in the shortest possible time. This importance is formed when the two factors of rainfall along with the water resources of Aras river and water right are completely restored and created. The fear of capital outflow and domestic and foreign investment, which are driving factors, can lead to results in this city if the city operates with a completely efficient and strong management. When urban management is considered one of the driving factors of development, it is highly important because

the development chain in this city and all cities depends on its management. The high score of the two factors of population increase and migration also shows that the administration in this city has not been able to create investment and capital attraction, and migration to the provincial capital is one of the important social consequences in this city.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the experts interviewed in this research for their valuable time and contributions.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه شهری با رویکرد آینده‌پژوهی مطالعه موردی: شهرستان بيله‌سوار

بهنام باقری^۱ ✉، اسمعیل دلیر^۲

۱- نویسنده مسئول، گروه جغرافیا، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. Email: bagheribehnam@pnu.ac.ir

۲- گروه جغرافیا، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. Email: esmail.dalir@pnu.ac.ir

چکیده	اطلاعات مقاله
آینده‌نگری جنبش هنری بین‌رشته‌ای هست که با اعتقاد به توان فناوری برای تسریع رسیدن به آینده مشخص می‌شود در همین راستا پژوهشی با تأکید بر شناسایی عوامل کلیدی مؤثر بر توسعه آتی شهرستان بيله سوار مدنظر قرار گرفت. هدف این پژوهش شناسایی پیشران‌های توسعه شهر بيله سوار بوده است. در این تحقیق از روش‌های نوین آینده‌پژوهی با ماهیت تحلیلی و کاربردی، و تکنیک دلفی دو مرحله‌ای استفاده شده است. جامعه آماری ۲۵ نفر از اساتید، کارشناسان و مدیران ارشد در سطح شهرستان بودند. برای جمع‌آوری داده‌های موردنیاز از ابزار پرسشنامه باز محقق ساخته، استفاده شده بود. در مرحله اول از روش دلفی پرسشنامه‌های باز به تعداد ۵۰ سؤال در حوزه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی در اختیار خبرگان شهرستان قرار گرفت که منجر به استخراج کلی عوامل مؤثر بر آن شد و در مرحله دوم ماتریس تحلیل اثرات متقاطع طراحی شده و توسط ۲۵ خبره و کارشناس ارشد و متخصص آگاه به مسائل توسعه شهرستان تکمیل شد. در مرحله استنتاج و تحلیل نتایج نیز، محاسبات توسط نرم‌افزار MICMAC انجام یافت و نتایج نشان داد که ۱۶ پیشران به‌طور مستقیم و غیرمستقیم برای توسعه شهرستان اثرگذار هستند که پیشران منابع آبی و بارش دارای بالاترین امتیاز بوده که علت آن قطب کشاورزی بودن شهر بيله سوار در استان می‌باشد.	نوع مقاله: مقاله پژوهشی
	تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۱۹
	تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۷/۰۸
	تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۸/۱۴
	تاریخ چاپ: ۱۴۰۳/۰۹/۲۹
	واژگان کلیدی: آینده‌پژوهی، برنامه‌ریزی فضایی، توسعه شهری، شهرستان بيله سوار.

استناد: باقری، بهنام و دلیر، اسمعیل. (۱۴۰۳). شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه شهری با رویکرد آینده‌پژوهی مطالعه موردی: شهرستان بيله‌سوار. *مجله آمایش جغرافیایی فضا*، ۱۴ (۴)، ۹۵-۱۱۰.

<http://doi.org/10.30488/gps.2024.434761.3714>

مقدمه

طی دهه‌های اخیر، توسعه به‌عنوان یکی از مهم‌ترین چالش‌های جهانی همواره توجه سیاست‌مداران و برنامه‌ریزان اقتصادی - اجتماعی را به خود جلب کرده است (حسین‌بر و انوری، ۱۴۰۲: ۱۹۵). در دهه‌های اخیر در تحقیقات توسعه‌ای اعم از تحقیقات اجتماعی و اقتصادی و اکولوژیک به مناطق مرزی و تأثیرات مرزی توجه بسیار صورت گرفته است. این رغبت و علاقه وافر به مناطقی که در امتداد مناطق مرزهای همگرایی کشورها قرار گرفته‌اند به‌طور مشخص از این تصور نشأت گرفته که این مناطق جغرافیایی ویژه ممکن است موجب ایجاد سازگاری و همسانی اقتصادی در همگرایی بین کشورها گردند (محمدی و همکاران، ۱۴۰۱: ۲۴۸). مراد از مناطق مرزی نواحی جغرافیایی مجاور مرز است که شهرها، روستاها و اجتماعات انسانی را در برمی‌گیرد. از آنجا که مناطق مرزی دورترین مناطق کشور از مناطق مرکزی می‌باشند، بیشتر این مناطق در شمار عقب‌مانده‌ترین و محروم‌ترین بخش‌های کشور هستند (زالی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۱۴۶). بنابراین نواحی مرزی به‌واسطه دوری از مرکز، انزوای جغرافیایی و توسعه‌نیافتگی، تفاوت‌های فاحشی از نظر برخورداری از سطح رفاه و توسعه در مقایسه با مراکز عمده جمعیتی را دارند که تفاوت‌ها منجر به گسست این دو ناحیه و ایجاد یک رابطه استثمارگری به نفع مراکز می‌باشد (محمدی و همکاران، ۱۴۰۱: ۲۴۸). چارچوب نظری توسعه مناطق مرزی، در کل، چارچوب توسعه منطقه‌ای است. از آنجا که مناطق مرزی با مناطق مرکزی متفاوت است، این چارچوب نظری بر تفسیر پدیده عدم تعادل منطقه‌ای میان مناطق مرزی و مناطق مرکزی استوار است (عندلیب و مطوف، ۱۳۸۸: ۶۲). با شروع تحولات سیاسی در دهه ۱۹۹۰، فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی سابق و استقلال جمهوری‌های آسیای میانه و مرکزی، فرصت‌های مناسبی را برای کشور و به‌ویژه استان اردبیل و شهر بيله سوار به‌عنوان جبهه مقدم بازاریابی توانایی‌ها و قابلیت‌های کشور در ایفای یک نقش نوین ملی در چارچوب جهت‌گیری‌های نظریه پایه توسعه درازمدت کشور فراهم آورد. در این چارچوب، آینده‌پژوهی و به‌عنوان یک نظریه هوشمندانه عمل می‌کند (Zhao & Zhang, 2022: 463). و هدف آن توسعه روش‌شناسی برای برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌های توسعه شهری بر اساس تحقیقات آینده‌نگاری است (Miguel Fernandez Guell & Redondo., 2012: 316). لذا از زمان پیدایش آینده‌پژوهی در قرن نوزده و توسعه کامل آن در قرن بیستم، یکی از دغدغه‌های برنامه ریزان شهری پیش‌بینی آینده و محدود نمودن عدم قطعیت بود تا بتوانند توسعه بلندمدت را ترسیم کنند (Guell & Redondo, 2012: 316). به‌عنوان مثال فرناندز گوئل معتقد است برای تدوین برنامه راهبردی نیاز به یک مدل توسعه آینده برای شهر الزامی است (Guel, 2009: 3). و این تفکر برای برنامه ریزان و سیاست‌گذاران مخصوصاً در زمینه آینده‌های اکتشافی، به دلیل امکان ترسیم برنامه‌های برای چندین دهه آتی حائز اهمیت است (Gall & Allam, 2022: 12). پس فناوری آینده‌پژوهی می‌تواند به شکل‌گیری استراتژی توسعه کمک نموده و با در نظر گرفتن منابع، شرایط و فرصت‌های موجود و اهداف تعیین‌شده برای توسعه نواحی، ضمن مدیریت آینده، شکل‌گیری آینده ممکن را در زمان حال ترسیم کند (Nagimov et al, 2018: 744). و در آن راهبردهایی نظیر: هماهنگی بهتر حمل‌ونقل، هماهنگی بین کاربری‌های شهری، برنامه‌ریزی فضاهای باز، مهار تراکم شهری، توسعه شهری فشرده، حفظ اراضی کشاورزی، حفظ زیرساخت‌های محلی، تقویت حکمرانی را به‌عنوان گام‌های مهم برای آینده توسعه شهری در نظر بگیرد (Nilsson et al., 2014: 1). در این راستا مناطق مرزی در هر کشوری دارای ویژگی‌های خاصی بوده و به‌طور اساسی با مناطق داخلی کشور تفاوت‌هایی دارند (هاشمی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۶۴).

با توجه به مسائل عنوان‌شده، مطالعات متعددی در حوزه آینده‌پژوهی شهرهای مرزی انجام‌شده که در ذیل به آن اشاره می‌شود. شاکلی و همکاران (۱۴۰۲) به شناسایی مؤلفه‌های تأثیرگذار بر تحقق طرح‌های آمایش مناطق مرزی مریوان، با

استفاده از مدل میک مک پرداخته‌اند. نتایج به‌دست‌آمده نشان داده کمبود مؤلفه‌های کلیدی و استراتژیک بر توسعه سیستم تأثیرگذار خواهد بود. ذوقی بارانی و همکاران (۱۴۰۱) در تحقیق با استفاده از روش دیمتل به بررسی استراتژی توسعه شهرهای مرزی با رویکرد سیستمی در خصوص شهر تایباد پرداخته‌اند. نتیجه به‌دست‌آمده در این تحقیق نشان داده، برای توسعه شهر مرزی تایباد باید استراتژی‌های توسعه‌ای و سطح پایین به بالا مدنظر باشد. پورمجیدی و همکاران (۱۳۹۸) نیز در تحقیقی به بررسی و تحلیل استراتژی‌های توسعه در شهرهای مرزی کشورهای ایران و ترکیه پرداخته‌اند. این تحقیق با استفاده از روش AHP و SWOT انجام‌شده و نتیجه نشان می‌دهد که راهبرد SO با امتیاز وزنی ۸۳۹ مهم‌ترین راهبرد محسوب می‌شود. رهنما و توانگر (۱۳۸۹) نیز در تحقیقی به بررسی نقش شهرهای مرزی در فرایند جهانی‌شدن و توسعه منطقه‌ای ایران با تأکید بر شهرهای خراسان رضوی پرداخته‌اند که هدف ارائه راهکار مناسب جهت استفاده از فرصت‌های موجود در آسیای مرکزی است. نتیجه نشان داد که سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها و هدایت سرمایه‌گذاری باید انجام گیرد. به‌رغم تلاش تمام برنامه‌های توسعه قبل و بعد از انقلاب برای رفع عدم تعادل‌های منطقه‌ای و توسعه در سطوح منطقه‌ای، ناحیه‌ای و محلی، هنوز هم نمی‌توان قابلیت‌هایی را برای توسعه پایدار ایجاد نمود. لذا توزیع نامتوازن امکانات، خدمات، فعالیت‌ها، وجود نابرابری و شکاف توسعه هم در بین استان‌ها و هم داخل استان‌ها همواره به‌عنوان یکی از چالش‌های سازمان‌ها و نهادهای اجتماعی و اقتصادی کشور مطرح می‌باشد. در این میان استان اردبیل علیرغم برخورداری از منابع عظیم انسانی، اقتصادی و بازرگانی، مبادله با کشور همسایه، فعالیت‌های زراعی و باغی قابل‌توجه و ... تاکنون نتوانسته به ساختارهای توسعه‌یافتگی اقتصادی و اجتماعی دست یابد. جایگاه توسعه‌ای این استان در مقایسه با برخی استان‌ها به‌ویژه بعد از انقلاب متزلزل شده است به‌عنوان مثال شهرستان استراتژیک بیله سوار یکی از مکان‌های حساس و کلیدی استان اردبیل است که به دلیل پیشینه تاریخی درخشان، نقشی حیاتی در مبادلات اقتصادی به‌ویژه صادرات و واردات انواع مواد و کالاهای غیرنفتی ایفا نموده و دروازه‌ای برای ورود به اروپا، غرب و شمال غرب آسیا تلقی می‌شود. شهرستان بیله سوار در ابعاد سیاسی، تجاری، امنیتی، اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی از اهمیت و جایگاه ویژه‌ای برخوردار بوده و با وجود موارد مطروحه، تا کنون مطالعه علمی بر مبنای آینده‌نگری در آن انجام‌نشده است. بر این اساس هدف آینده‌نگاری شهرستان مرزی بیله سوار در این پژوهش، شناسایی عوامل تأثیرگذار بر توسعه آینده این شهرستان در طی سال‌های آتی و تحلیل اثر این عوامل بر یکدیگر و دسته‌بندی آن‌ها می‌باشد تا در نهایت پیشران‌های توسعه شهرستان در ترسیم آینده مطلوب شهرستان شناسایی، ارزیابی و تحلیل شوند. و در این مسیر سؤالاتی بدین شرح مطرح‌شده است که نیاز به پاسخ دارند: متغیرهای تأثیرگذار بر توسعه شهرستان کدام‌اند؟ از بین این متغیرها کدام متغیر به‌عنوان پیشران توسعه و جزو عوامل راهبردی، بیشترین تأثیر را در شکل‌دهی آینده شهرستان بیله سوار دارند؟

مبانی نظری

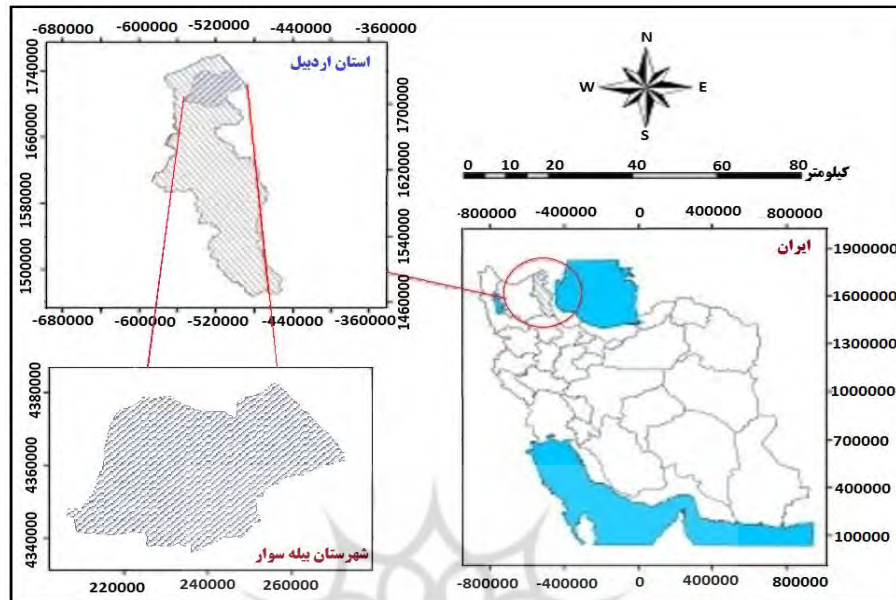
یکی از شرط‌های اصلی حاکمیت یک کشور وجود مرزهای مستحکم، استقلال سیاسی و مرزهای یکپارچه زیر لوای ملت است. با رویکرد جدید به این امر مهم، علاوه بر هدف‌های سیاسی وظیفه دیگر دولت در برابر ملت، ارتقا سطح زندگی مادی و معنوی آنان در سطح مطلوب، توزیع عادلانه ثروت و منابع، کاهش فاصله طبقاتی و ایجاد وفاق جمعی است. برای دستیابی به چنین هدف‌هایی لازم است که به هر منطقه با عنایت به ویژگی‌های اقلیمی، جغرافیایی، اقتصادی و سیاسی آن در ابعاد خرد و کلان توجه مناسب شود (برزگر و رسولی، ۱۴۰۲: ۶۳). هم‌زمان با برنامه سوم توسعه قبل از

انقلاب و انتخاب صنعت به عنوان الگوی توسعه، ایجاد قطب‌های رشد، به عنوان راهبردی برای توسعه مطرح شد که پیامد آن به وجود آمدن یک قطب بزرگ اقتصادی و سیاسی در تهران و تمرکز شدید سرمایه و نیروی انسانی در آن بود. به تبع این امر در بیشتر استان‌های کشور نیز نوعی عدم تعادل بین مرکز و سایر شهرستان‌های استان و به‌طور کلی بین شهر و روستا پدید آمد که حاصل آن مهاجرت‌های گسترده از روستاها و شهرهای کوچک به شهرهای بزرگ بود. در این میان مناطق مرزی ایران به دلیل دور افتادگی از شهرهای بزرگ بیش از هر نقطه دیگر مورد غفلت واقع شدند. وجود اختلافات مرزی با کشورهای مجاور، گسترش فعالیت‌های سودآور غیرقانونی و عدم تمایل به سرمایه‌گذاری در بخش‌های مولد از یکسو و جدایی‌گزینی فرهنگی در بعضی مناطق باعث عقب ماندن این مناطق از روند توسعه کشور گردیده است (احمدی و دادجو، ۱۳۹۱: ۶۱). ویژگی‌هایی چون دوری از مرکز، انزوای جغرافیایی، ناپایداری سکونت، تفاوت‌های فرهنگی، تهدیدات خارجی، تبادلات مرزی و ... اهمیت ویژه‌ای را در برنامه‌ریزی‌های توسعه، امنیت و آمایش در مناطق مرزی دارد (نجفی، ۱۳۹۸: ۷۷۴). چنین دغدغه‌هایی (توسعه‌یافتگی در شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی) موجب شده است که مناطق مرزی و تأثیرات مرزی در تحقیقات توسعه‌ای اعم از اقتصادی، اجتماعی و اکولوژیک مورد توجه قرار گیرند. زیرا که این استنباط و تصور ایجاد شده است که این مناطق جغرافیایی ویژه، موجب سازگاری، همسانی اقتصادی، تثبیت امنیت و پایداری جمعیت می‌گردند (Niebuhr & Stiller, 2005: 5). بر اساس مباحث نظری در مطالعات جهانی در خصوص چارچوب آمایش مناطق مرزی نشان می‌دهد که مناطق مرزی دورترین مناطق پیرامونی از مناطق مرکزی می‌باشند، به همین دلیل عقب‌مانده‌ترین و محروم‌ترین این مناطق هستند. توسعه به شکل امواج سلسله مراتبی و با محوریت مرکز رشد اصلی توزیع متعادل مراکز رشد تا دورترین نواحی (مرزها) گسترش می‌یابد. همچنین توسعه مناطق مرزی با تأمین زیرساخت‌های لازم آن درون یک نظام فضایی منسجم و یکپارچه طراحی شده میسر است. از نظر فضایی نیز مناطق مرزی علاوه بر ویژگی دوری از مرکز، دارای ویژگی‌های کالبدی خاص مناطق مرزی می‌باشند که در مجموع باعث تشدید گسستگی فضایی و در نتیجه توسعه‌نیافتگی آن‌ها می‌شوند (احمدی و دادجو، ۱۳۹۱: ۶۳). به‌طور کلی توسعه‌یافتگی شهری در مرزها با دو انگیزه و هدف اصلی پنداشته می‌شوند که عبارت است از تجارت و افزایش رفاه مرزنشین‌ها. در افکار صاحب‌نظران توسعه تعابیر مختلفی از واژه‌ای توسعه وجود دارد. از آن جمله می‌توان به افزایش بازدهی، ارتقا سطح کمی و کیفی زندگی، ارتقا سطح خدمات بهداشتی درمانی، برطرف کردن مشکلات، بیکاری و تورم، تأمین نیازهای اقتصادی - اجتماعی، برخورداری از آموزش و فرهنگ و مشارکت فعال در عرصه‌های مختلف اشاره کرد (شریف‌زاده اقدم و اجزا شکوهی، ۱۳۹۹: ۱۳۵). در ایران سازمان برنامه‌بودجه اولین متولی امر برنامه‌ریزی برای توسعه کشور بوده و اولین سازمانی است که به شکل نظام‌اند به آینده نگاه و اقدام کرده است اما این نگاه به مسئله در چارچوب پارادایم اکتشافی بوده و همواره کارشناسان به دنبال پیش‌بینی شرایط بر اساس شرایط روز و تحلیل روندها بوده‌اند (زالی، ۱۳۹۲: ۷۴). در واقع سابقه فعالیت‌های آینده‌پژوهی در ایران به برنامه‌های پنج‌ساله کشور برمی‌گردد. سند چشم‌انداز توسعه کشور در افق ۱۴۰۴ نیز اولین سند تفکر استراتژیک و آینده نگارانه ایران است (موسوی و سادات، ۱۳۹۶: ۹۳).

محدوده مورد مطالعه

شهرستان بيله سوار طبق گزارش سال ۱۳۹۹ سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اردبیل در عرض جغرافیایی ۳۹ درجه و ۳۸ دقیقه و در طول شرقی ۴۷ درجه و ۳۶ دقیقه واقع شده است و حدود ۵۱۳۰۷ نفر جمعیت داشته و با مساحت

۱۷۴۱/۴ کیلومترمربع حدود ۹/۷۴ درصد مساحت استان اردبیل را به خود اختصاص داده است. فاصله آن تا مرکز استان (اردبیل) برابر ۱۵۹ کیلومتر است. از طرف شرق، شمال شرقی و جنوب شرقی با جمهوری آذربایجان حدود ۶۸ کیلومتر مرز مشترک دارد.

شکل ۱. نقشه موقعیت قلمرو مورد مطالعه

(منبع: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، ۲۰۲۴)

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت و روش مبتنی بر روش‌های نوین آینده‌پژوهی، تحلیلی و کاربردی است. برای جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات موردنیاز از تکنیک دلفی دومرحله‌ای و مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای استفاده شده است. جامعه آماری در این پژوهش ۲۵ نفر از کارشناسان، مدیران ارشد در سطح شهرستان و استان، متخصصان و اعضای هیئت‌علمی در حوزه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، و برنامه‌ریزی شهری و آمایش سرزمین بوده‌اند. برای جمع‌آوری داده‌های موردنیاز از ابزار پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده که برای استانداردسازی از نظرات کارشناسان در این امر استفاده گردید، در این پژوهش در مرحله اول از روش دلفی در پرسشنامه استفاده گردید مرحله اول شامل پرسشنامه‌های باز ۵۰ سؤال است که در آن مهم‌ترین عوامل مؤثر بر توسعه شهرستان مرزی بيله سوار با توجه به حوزه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی (در ۴۱ گویه) در اختیار خبرگان شهرستان قرار گرفته است که منجر به استخراج کلی عوامل مؤثر بر آن شد. در مرحله دوم ماتریس تحلیل اثرات متقاطع طراحی شده و توسط ۲۵ خبره و کارشناس ارشد و متخصص آگاه به مسائل توسعه شهرستان تکمیل شد. در مرحله استنتاج و تحلیل نتایج نیز، محاسبات توسط نرم‌افزار MICMAC انجام یافت.

یافته‌ها

در پژوهش حاضر برای شناسایی متغیرهای مؤثر بر توسعه شهرستان بيله سوار بعد از مطالعه اسناد بالادستی در زمینه‌ها و حوزه‌های مختلف از روش دلفی دومرحله‌ای استفاده گردید. برای تعیین و شناسایی اولیه متغیرها از ۲۵ نفر خبره و

کارشناس خبره در حوزه توسعه و برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای استفاده شد. پرسشنامه در دور اول تنظیم و به خبرگان ارسال گردید پس از تجزیه و تحلیل پاسخ‌های گرفته‌شده و بازنگری‌های انجام‌یافته پرسشنامه دوم ارسال گردید و نهایتاً با تجزیه و تحلیل پرسشنامه‌های دور دوم متغیرها در ۴۱ متغیر حوزه‌های مختلف به‌عنوان متغیرهای اولیه در توسعه شهر بيله سوار انتخاب گردید.

جدول ۱. متغیرهای تحقیق

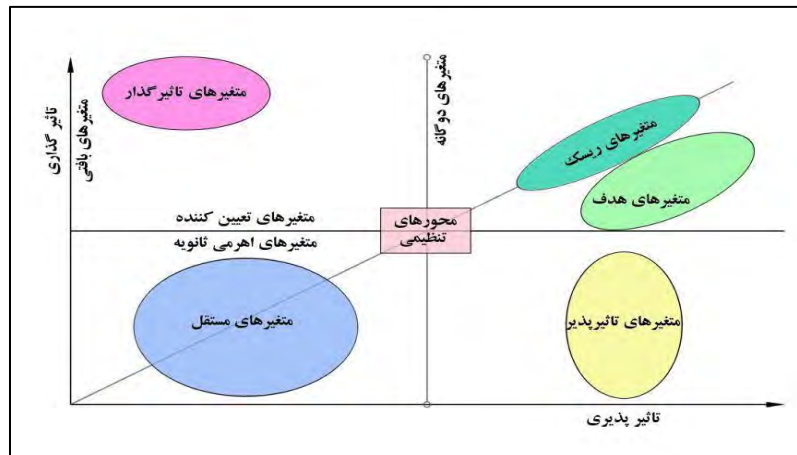
شهر	متغیرهای اولیه مؤثر بر توسعه
بيله سوار	کعبود بارش - گسترش فعالیت صنعتی و تولیدی - کاهش میزان باروری زنان - راه‌آهن - زیرساخت فناوری اطلاعات - شبکه انرژی‌های نو و هیدروکربور - زیرساخت بهداشت درمان - شبکه زیربنای روستایی - رشد تبلیغات و اطلاع‌رسانی - مهاجرت - افزایش جمعیت - بورس‌بازی زمین - افزایش مراکز اقامتگاهی - تفاوت‌های فرهنگی - منابع آب - محیط‌زیست - مخاطرات طبیعی - زمین زراعی و مرتع - تأثیر مطلوب عملکرد دانشگاه بر شهر - اشتغال - داشتن مرز مشترک - خروج سرمایه و سرمایه‌گذار - بازرگانی فراملی - ناکافی بودن امکانات زیربنایی - نزدیکی به مرز آذربایجان و ایجاد مبادلات تجاری - توسعه گردشگری - مکانیزاسیون کشاورزی - انتخاب مدیر بومی - شیوه مدیریت شهرستان - ایجاد منطقه آزاد - ارتباط با همسایگان قفقاز - ایجاد رشته‌های جدید دانشگاهی - ضعف تسهیلات بانکی برای فعالیت تجاری - حاشیه‌نشینی - اصلاح شیوه مدیریت و برنامه‌ریزی - فعالیت بازارچه مرزی - بالا رفتن مقدار اجاره - گسترش راه‌های ارتباطی - تولید محصولات کشاورزی - تسهیل ورود و خروج مسافران در مرز آذربایجان - سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی

تحلیل کلی ساختار نرم‌افزار MICMAC

روش این نرم‌افزار بدین گونه است که ابتدا متغیرها و مؤلفه‌های مهم در حوزه مورد نظر شناسایی کرده و سپس آن‌ها را در ماتریس مانند ماتریس تحلیل اثرات وارد کرده و میزان ارتباط میان این متغیرها با حوزه مربوط توسط خبرگان تشخیص داده می‌شود. متغیرهای موجود در سطرها بر متغیرهای موجود در ستون‌ها تأثیر می‌گذارند، پس بدین ترتیب متغیرهای سطرها، تأثیرگذار و متغیرهای ستون‌ها تأثیرپذیرند. (Kippenberger, 1999: 18). میزان ارتباط با اعداد بین صفر تا ۳ سنجیده می‌شود. عدد صفر به منزله بدون تأثیر، عدد یک به منزله تأثیر ضعیف، عدد دو به منزله تأثیر متوسط و عدد ۳ به نهایت عدد ۳ به منزله تأثیر زیاد هستند. بنابراین اگر متغیرهای شناسایی شده به تعداد n باشد، یک ماتریس $n \times n$ به دست می‌آید که در آن تأثیرات متغیرها را یکدیگر مشخص شده است (زالی و زمانی پور، ۱۳۹۴: ۱۲). با توجه به جدول (۱) ۴۰ متغیر بر اساس روش دلفی دومرحله‌ای، به‌عنوان عوامل مؤثر بر آینده توسعه شهر بيله سوار شناسایی و استخراج شد و با استفاده از نرم‌افزار MICMAC برای استخراج عوامل اصلی تأثیرگذار بر آینده توسعه شهر بيله سوار تحلیل شد. بنا بر تعداد متغیرها ابعاد ماتریس 41×41 تنظیم شد. تعداد تکرار دو بار انجام یافت. از مجموع ۱۱۲۴ رابطه قابل ارزیابی در ماتریس شهر بيله سوار، رابطه عدد صفر ۵۵۷ رابطه، عدد یک، ۵۱۱ رابطه، عدد ۲، ۴۳۷ رابطه و عدد ۳، ۱۷۶ رابطه بوده است.

تأثیرگذاری و تأثیرپذیری متغیرها

با توجه به این مسئله چهار دسته از متغیرها مطرح می‌شوند. این متغیرها به دلیل ایفای نقش در پویایی سیستم مورد نظر، با هم تفاوت دارند. این چهار دسته عبارت‌اند از:

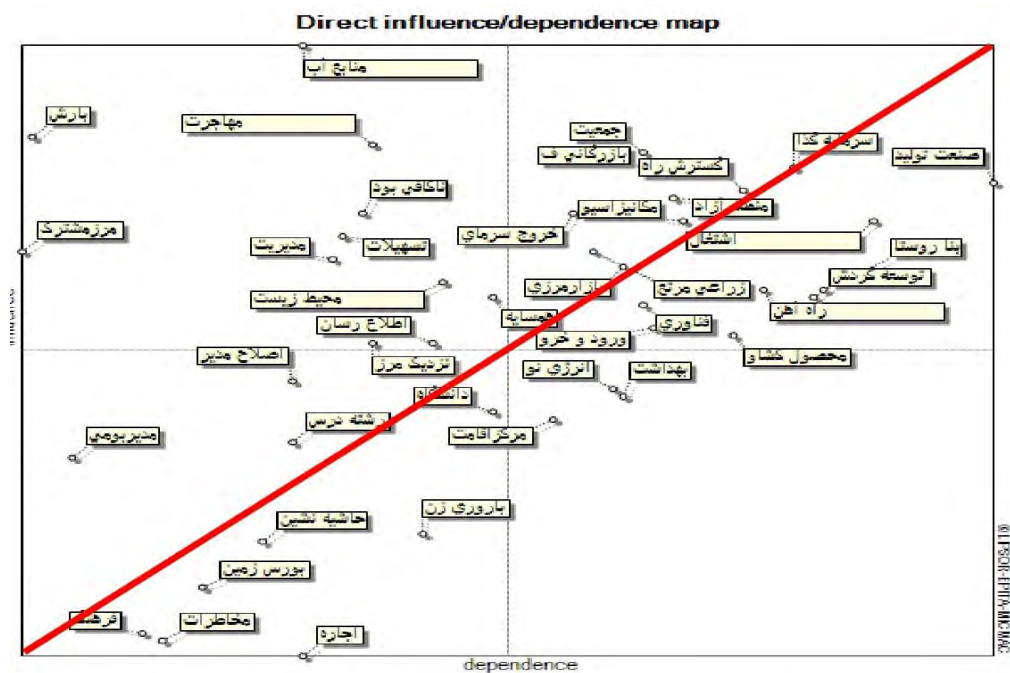
شکل ۲. وضعیت و موقعیت قرارگیری متغیرها در تحلیل MICMAC (مأخذ: Arced et al, 1999:22)

متغیرهای تعیین کننده یا تأثیرگذار: این متغیرها بیشتر تأثیرگذار بوده و کم‌تر تأثیرپذیر هستند، بنابراین سیستم به این متغیرها بستگی دارد. این متغیرها در قسمت شمال غربی نمودار نمایش داده می‌شوند. متغیرهای تأثیرگذار، بحرانی‌ترین مؤلفه‌ها هستند. زیرا تغییرات سیستم وابسته به آن‌ها است و کنترل بر این متغیرها بسیار مهم است. از طرف دیگر، این متغیرها به عنوان متغیرهای ورودی به سیستم هستند. متغیرهای دوجبهی: این متغیرها هم‌زمان به صورت بسیار تأثیرگذار و بسیار تأثیرپذیر عمل می‌کنند. این متغیرها در قسمت شمال شرقی نمودار قرار دارند. طبیعت این متغیرها با عدم پایداری آمیخته است، زیرا هر عمل و تغییری بر آن‌ها، واکنش و تغییری بر دیگر متغیرها را به دنبال دارد. این متغیرها را نیز به دو دسته تقسیم می‌کنند. متغیرهای تأثیرپذیر یا به بیان بهتر متغیرهای نتیجه: این متغیرها در قسمت جنوب شرقی نمودار قرار دارند. آن‌ها تأثیرگذاری پایین و تأثیرپذیری بسیار بالایی دارند. متغیرهای مستقل: این متغیرها دارای تأثیرگذاری و تأثیرپذیری پایینی هستند. آن‌ها در قسمت جنوب غربی نمودار قرار داشته و گویا اصلاً ارتباطی با سیستم ندارند، زیرا آن‌ها نه باعث توقف یک متغیر اصلی و نه باعث تکامل و پیشرفت آن در سیستم می‌شوند. شکل (۲) (باقری و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۵۵).

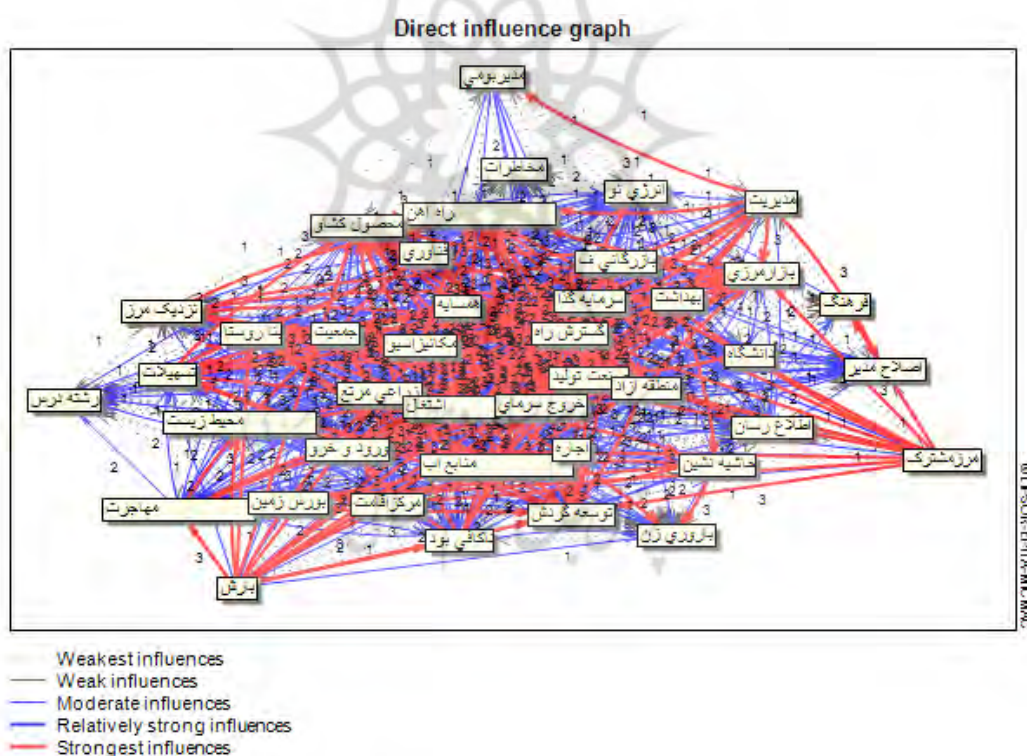
جدول ۲. تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرها بر همدیگر

متغیر	اثرات مستقیم		اثرات غیرمستقیم	
	تأثیرگذاری	تأثیرپذیری	تأثیرگذاری	تأثیرپذیری
کمبود بارش	۷۳	۳	۲۱۱۶۳۸	۷۰۷۶
گسترش فعالیت صنعتی و تولیدی	۶۷	۹۹	۱۸۳۹۴۲	۲۶۶۱۷۷
کاهش میزان باروری زنان	۲۱	۴۲	۵۸۵۰۶	۱۱۶۹۵۰
راه آهن	۵۳	۷۶	۱۵۴۵۰۶	۲۱۴۲۶۷
زیرساخت فناوری اطلاعات	۵۱	۶۴	۱۴۲۹۴۹	۱۸۲۶۳۱
شبکه انرژی‌های نو و هیدروکربور	۴۰	۶۱	۱۱۵۷۷۳	۱۷۵۶۰۷
زیرساخت بهداشت درمان	۳۹	۶۲	۱۰۸۹۰۶	۱۷۷۹۹۵
شبکه زیربنای روستایی	۵۳	۸۲	۱۴۵۸۷۵	۲۲۵۳۴۷
رشد تبلیغات و اطلاع‌رسانی	۴۶	۴۳	۱۲۶۶۸۲	۱۲۴۶۳۱
مهاجرت	۷۲	۳۷	۱۹۰۲۷۹	۹۷۵۹۶
افزایش جمعیت	۷۱	۶۴	۱۸۷۹۷۲	۱۸۸۲۱۷
بورس‌بازی زمین	۱۴	۲۰	۳۷۴۱۲	۵۰۵۹۶
افزایش مراکز اقامتگاهی	۳۶	۵۵	۱۰۴۹۶۹	۱۵۷۹۷۴

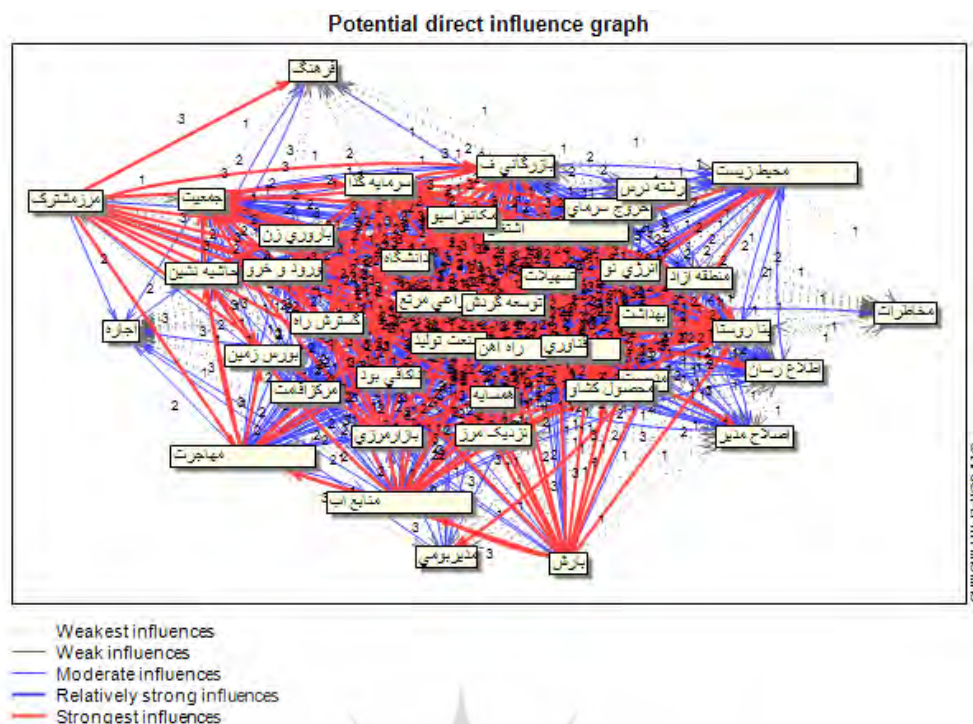
۳۱۶۳۳	۱۵۱۲۹	۱۴	۸	تفاوت‌های فرهنگی
۸۲۴۱۵	۲۳۱۵۳۰	۳۰	۸۵	منابع آب
۱۲۷۸۸۰	۱۵۶۳۰۴	۴۴	۵۴	محیط‌زیست
۵۳۱۹۴	۱۹۲۱۴	۱۶	۷	مخاطرات طبیعی
۱۶۴۷۱۸	۱۶۵۳۰۷	۵۹	۵۸	زمین زراعی و مرتع
۱۴۱۳۵۳	۹۶۵۲۱	۴۹	۳۷	تأثیر مطلوب عملکرد دانشگاه بر شهر
۲۴۶۶۹۵	۱۶۷۳۳۹	۸۷	۶۲	اشتغال
۵۱۱۶	۱۶۰۰۶۵	۲	۵۸	داشتن مرز مشترک
۱۵۷۰۲۷	۱۷۹۶۹۹	۵۷	۶۳	خروج سرمایه و سرمایه‌گذار
۱۸۸۱۸۹	۱۸۶۷۱۱	۶۵	۶۹	بازرگانی فراملی
۱۰۵۵۱۹	۱۸۰۰۷۴	۳۶	۶۳	ناکافی بودن امکانات زیربنایی
۱۰۰۹۸۵	۱۲۸۱۰۸	۳۷	۴۶	نزدیکی به مرز آذربایجان و مبادلات تجاری
۲۱۸۹۵۹	۱۴۴۹۵۷	۸۱	۵۲	توسعه گردشگری
۱۹۶۰۳۴	۱۷۴۸۱۶	۶۸	۶۲	مکانیزاسیون کشاورزی
۱۶۶۶۴	۸۶۶۷۴	۷	۳۱	انتخاب مدیر بومی
۹۱۱۳۷	۱۶۲۱۳۱	۳۳	۵۷	شیوه مدیریت شهرستان
۱۹۲۶۹۸	۱۷۹۱۸۲	۶۷	۶۵	ایجاد منطقه آزاد
۱۳۷۹۸۷	۱۴۲۹۷۰	۴۹	۵۲	ارتباط با همسایگان قفقاز
۷۳۹۸۰	۹۵۷۵۰	۲۹	۳۳	ایجاد رشته‌های جدید دانشگاهی
۹۳۲۸۷	۱۷۱۵۱۴	۳۴	۶۰	ضعف تسهیلات بانکی برای فعالیت تجاری
۶۴۴۲۶	۴۲۹۴۵	۲۶	۲۰	حاشیه‌نشینی
۷۷۷۸۲	۱۲۱۶۹۸	۲۹	۴۱	اصلاح شیوه مدیریت و برنامه‌ریزی
۱۶۹۱۵۳	۱۵۹۸۱۹	۶۲	۵۶	فعالیت بازارچه مرزی
۷۸۴۲۹	۹۲۶۴	۳۰	۵	بالا رفتن مقدار اجاره
۲۰۳۶۹۰	۱۹۱۶۹۳	۷۴	۶۶	گسترش راه‌های ارتباطی
۲۱۰۰۰۷	۱۳۸۷۵۰	۷۳	۴۷	تولید محصولات کشاورزی
۱۸۶۱۰۲	۱۴۵۰۱۴	۶۵	۴۸	تسهیل ورود و خروج مسافران در مرز
۲۱۷۸۷۸	۱۹۹۱۳۲	۷۹	۶۹	سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی
۲۰۱۰	۲۰۱۰	۲۰۱۰	۲۰۱۰	کل

شکل ۳. نقشه پراکندگی متغیرها و جایگاه آن‌ها در محور تأثیرگذاری و تأثیرپذیری

شکل ۴. نقشه روابط بین متغیرها

با توجه به نمودار (۳) ملاحظه می‌شود، نحوه توزیع و پراکندگی متغیرهای توسعه شهرستان بیله سوار حاکی از ناپایداری سیستم است و با توجه به جایگاه و نحوه پراکندگی متغیرها می‌توان به چگونگی تأثیرگذاری و تأثیرپذیری متغیرها پی برد. در ناحیه شمال غرب شکل ۳ که جایگاه متغیرهای تأثیرگذار و راهبردی و کلیدی قرار دارد. متغیرهای منابع آب، مهاجرت، بارش، شیوه مدیریت شهرستان، تسهیلات بانکی، مرز مشترک، ناکافی بودن امکانات زیربنایی در زمره کلیدی‌ترین متغیرهای شهرستان می‌باشد. در ناحیه شمال شرقی نیز متغیرهای گسترش راه، بازرگانی فراملی، مکانیزاسیون کشاورزی خروج سرمایه، منطقه آزاد، گسترش فعالیت صنعتی تولیدی، سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی، اشتغال و زمین زراعی و مرتعی قرار دارد که هم تأثیرگذاری و هم تأثیرپذیری بالایی دارند. دسته سوم متغیرهای تنظیمی هستند که در مرکز شکل قرار دارند و وابسته به سیاست‌های دولت می‌تواند قابل ارتقاء به متغیرهای تأثیرگذار یا دوجویی باشند. مانند محیط‌زیست، ارتباط با همسایگان قفقاز، رشد تبلیغات و اطلاع‌رسانی، نزدیکی به مرز و انرژی‌های نو. در دسته متغیرهای تأثیرپذیر که در ناحیه جنوب شرقی قرار دارد نیز افزایش مراکز اقامتی و زیرساخت بهداشت قرار دارد. در دسته پنجم متغیرهای مستقل قرار دارد مانند اجاره، مخاطرات طبیعی، فرهنگ، بورس زمین، حاشیه‌نشینی، باروری زنان، رشته درس، مدیر بومی، دانشگاه، اصلاح مدیر.

جدول ۳. نحوه توزیع متغیرها بر اساس طبقه‌بندی

طبقه‌بندی	متغیر
عوامل تأثیرگذار	منابع آب، مهاجرت، بارش، شیوه مدیریت شهرستان، تسهیلات بانکی، مرز مشترک، ناکافی بودن امکانات زیربنایی
عوامل دوجویی	گسترش راه، بازرگانی فراملی، مکانیزاسیون کشاورزی، خروج سرمایه، منطقه آزاد، گسترش فعالیت صنعتی تولیدی، سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی، اشتغال، زمین زراعی و مرتعی، افزایش جمعیت
عوامل تنظیمی	محیط‌زیست، ارتباط با همسایگان قفقاز، رشد تبلیغات و اطلاع‌رسانی، نزدیکی به مرز و انرژی‌های نو
عوامل تأثیرپذیر	مراکز اقامتی و زیرساخت بهداشت
عوامل مستقل	اجاره، مخاطرات طبیعی، فرهنگ، بورس زمین، حاشیه‌نشینی، باروری زنان، رشته درس، مدیر بومی، دانشگاه، اصلاح شیوه مدیریت و برنامه‌ریزی.

با توجه به نحوه قرارگیری و طبقه‌بندی متغیرها در تحلیل MICMAC مشخص گردید که کدام یک از عوامل دارای می‌تواند دارای اهمیت بالایی در توسعه شهر بیله سوار بوده و نقش کدامیک از متغیرها به‌صورت مستقل و یا تأثیرپذیر بوده است. در نتیجه بر اساس خروجی این تحلیل به انتخاب نهایی عوامل کلیدی پرداخته‌شده است تا پیشران‌های مؤثر بر توسعه شهرستان شناسایی گردد.

انتخاب نهایی عوامل کلیدی

با بررسی نتیجه نرم‌افزار MICMAC و بر اساس انطباق به اسناد بالادستی توسعه شهرستان ۱۵ متغیر به‌عنوان پیشران و عوامل اصلی در توسعه شهرستان مرزی بیله سوار در نظر گرفته شد. در میان این عوامل بر اساس نظر خبرگان متغیرهایی که نزدیک به هم بوده‌اند یک عامل در نظر گرفته‌شده است مانند گسترش راه و راه‌آهن یا زمین زراعی و مکانیزاسیون کشاورزی جدول (۴).

جدول ۴. انتخاب نهایی پیشران‌های کلیدی مؤثر بر توسعه شهرستان بیله سوار

متغیر	امتیاز نهایی		رتبه‌بندی
	تأثیرگذاری مستقیم	تأثیرگذاری غیرمستقیم	
منابع آب	۴۲۲	۴۱۱	۱
بارش	۳۶۳	۳۷۹	۲
مهاجرت	۳۵۸	۳۳۸	۳
افزایش جمعیت	۳۵۳	۳۲۳	۴
بازرگانی فراملی	۳۴۳	۳۳۱	۵
سرمایه‌گذاری داخلی خارجی	۳۴۳	۳۵۳	۶
صنعت تولید	۳۳۳	۳۲۶	۷
گسترش راه و راه‌آهن	۳۲۸	۳۴۰	۸
منطقه آزاد	۳۲۳	۳۱۸	۹
خروج سرمایه	۳۱۳	۳۱۹	۱۰
ناکافی بودن امکانات زیرساختی	۳۱۳	۳۱۹	۱۱
اشتغال	۳۰۸	۲۹۷	۱۲
زمین زراعی و مکانیزاسیون	۳۰۸	۳۱۰	۱۳
تسهیلات بانکی	۲۹۸	۳۰۴	۱۴
مرز مشترک	۲۸۸	۲۸۴	۱۵
مدیریت شهرستان	۲۸۳	۲۸۸	۱۶

بحث

در این مقاله به بحث و بررسی پیرامون شناسایی عوامل و پیشران‌های مؤثر در توسعه شهر مرزی بیله سوار پرداخته‌شده است. با وجود ۴۱ متغیر که در حوزه‌های مختلف دسته‌بندی‌شده است ۱۶ متغیر اصلی به‌عنوان پیشران‌های توسعه شهرستان مرزی بیله سوار بر اساس نظر خبرگان انتخاب‌شده است که تاکنون برای این شهرستان و آینده توسعه‌ای شهرستان با روش تحقیق موجود در این مقاله کار نشده است. متغیرها و شاخص‌های به کار گرفته‌شده در این تحقیق در حوزه‌های طبیعی، اقتصادی، سیاسی و غیره بوده که می‌تواند پوشش‌دهنده همه‌جانبه در مسائل توسعه باشد. شهرستان بیله سوار باوجوداینکه در منتهی‌الیه ناحیه شمال غربی کشور قرار دارد اما به لحاظ هم‌مرز بودن با کشور جمهوری آذربایجان و داشتن خاک حاصلخیز که اجازه دو بار کشت در سال را به کشاورز می‌دهد، دارای پتانسیل بالا

برای توسعه است. قرار گرفتن در ابتدای کریدور شمال به جنوب ارتباطی با کشورهای آسیای میانه و همچنین فعال بودن گمرک مرزی با کشور آذربایجان در ترانزیت کالا می‌تواند در توسعه به رتبه‌های بالاتر دست پیدا کند. تحقیق حاضر با پژوهش‌های انجام‌یافته دارای تشابهات و تفاوت‌هایی می‌باشد بدین‌صورت که این پژوهش در مقایسه با تحقیق رومینا (۱۳۹۷)، شریف‌زاده، شکوهی (۱۳۹۹)، حسین بر و انوری (۱۴۰۲) با توجه به نزدیکی موضوع، اما هیچ‌کدام از تحقیقات یاد شده در حوزه آینده‌نگاری و شناسایی پیشران‌های کلیدی توسعه در سطح شهرستان نبوده‌اند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که این شهرستان نیز به‌مانند کل کشور برای توسعه خود از نظر خبرگان در گام اول با توجه به داشتن خاک حاصلخیز به آب نیاز دارد. اگر به جدول شماره ۴ نگاهی داشته باشیم با توجه به اینکه در ۲ متغیر اول مسئله آب به‌عنوان جدی‌ترین عامل توسعه شهرستان در نظر گرفته‌شده، در رتبه سوم عامل مهاجرت دیده می‌شود که در صورت نبود آب کاملاً در شهرستان آثار منفی آن ملموس خواهد بود و جالب اینکه در رتبه چهارم افزایش جمعیتی امتیاز آورده که کاملاً وابسته به ۳ عامل اولیه این جدول است. در بقیه موارد جدول نیز به‌نوعی مرز و اهمیت مرز در جلب سرمایه‌گذار و تولید صنعتی و ایجاد اشتغال کاملاً نقش پررنگی دارد.

نتیجه‌گیری

از آنجا که آینده‌نگری ابزاری قدرتمند برای توانمندسازی تفکر آگاهانه و مسئولانه در آینده و شکل دادن به دنیایی بهتر برای نسل‌های آینده است. هدف این پژوهش شناسایی عوامل پیشران در شهرستان مرزی بیله سوار می‌باشد. در این پژوهش از روش دلفی دو مرحله برای شناسایی کلی عوامل توسعه شهرستان توسط ۲۵ نفر از کارشناسان خبره توسعه انجام یافت و ۴۱ عامل اولیه استخراج گردید و توسط ماتریس اثرات متقاطع امتیازدهی و توسط نرم‌افزار MICMAC نتیجه استخراج گردید. نتیجه به‌دست‌آمده نشان داد که ۱۶ عامل جزو پیشران‌های توسعه شهرستان می‌باشد. این عوامل در حوزه‌های مختلف طبیعی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی می‌باشد. شهر بیله سوار جزو شهرهای مرزی و دارای گمرک مشترک با کشور آذربایجان می‌باشد در نتیجه طبیعی است که عواملی مانند مرز مشترک، منطقه آزاد بازرگانی دارای اهمیت باشد. در کنار این مسائل با توجه به خاک حاصلخیز منطقه عواملی مانند زمین زراعی و مکانیزاسیون کشاورزی می‌تواند دارای اهمیت بالایی باشد. اگر صادرات محصولات کشاورزی را نیز به کشورهای حوزه قفقاز در نظر بگیریم می‌توان گفت که این شهر به لحاظ سیاسی و اقتصادی می‌تواند جزو پایانه‌های مرزی باشد که توانسته است در کنار صادرات محصولات و ترانزیت کالا در حوزه محصولات کشاورزی نیز مستقل عمل نموده و در کمترین زمان ممکن محصولاتی که زمان بری در آن مهم بوده می‌تواند از همین شهر صادر شود. این مهم زمانی شکل می‌گیرد که دو عامل بارش باران در کنار منابع آبی رودخانه ارس و حقایبه این شهر به‌طور کامل احیاء و ایجاد شود. نگرانی از خروج سرمایه در کنار سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی که جزو عوامل پیشران می‌باشد در صورتی می‌تواند منتج به نتیجه در این شهر شود که شهر به لحاظ مدیریتی کاملاً کارآمد و قوی عمل نماید. زمانی که مدیریت شهرستان جزو عوامل پیشران توسعه قلمداد شده به معنی اهمیت بالای آن است چون زنجیره توسعه در این شهر و تمامی شهرها بسته به مدیریت است که در آن وجود دارد. بالا بودن امتیاز دو عامل افزایش جمعیت و مهاجرت نیز نشان‌دهنده همین موضوع است که مدیریت در این شهر نتوانسته زمینه‌سازی برای ایجاد سرمایه‌گذاری و جذب سرمایه کند و مهاجرت به مرکز استان جزو پیامدهای مهم اجتماعی در این شهر می‌باشد. شهر بیله سوار شاید جزو معدود شهرهای دارای پایانه مهم مرزی است اما فاقد یک راه اصلی برای وصل حتی به مرکز شهرستان است. در نتیجه با اهمیت دادن به عوامل توسعه توسط مدیریت شهری و

استانی می‌توان شاهد شکوفایی و توسعه‌ای شهرستان بود. این پژوهش با پژوهش‌های نجفی (۱۳۹۸)، پیری و همکاران (۱۳۹۸)، برزگر و رسولی (۱۴۰۲) و مشکینی و ربانی، در نتایج قرابت، نزدیکی و مطابقت دارد. کما اینکه در بعضی موارد به لحاظ روش تحقیق و یا نحوه اجرا و متغیرها تفاوت‌هایی دیده می‌شود.

حامی مالی

این اثر حامی مالی نداشته است.

سهم نویسندگان در پژوهش

نویسندگان در تمام مراحل و بخش‌های انجام پژوهش سهم برابر داشتند.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

تقدیر و تشکر

نویسنده از همه کسانی که در انجام این پژوهش به ما یاری رساندند، به‌ویژه کسانی که کار ارزیابی کیفیت مقالات را انجام دادند، تشکر و قدردانی می‌نماید.

منابع

- احمدی، حسن و دادجو، روزبه. (۱۳۹۱). توسعه پایدار مناطق مرزی، راهبرد اساسی حفظ امنیت مرزها. همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت، چالش‌ها و رهیافت‌ها، ۳۰ و ۳۱ فروردین ۱۳۹۱، دانشگاه سیستان و بلوچستان، ۶۰-۶۹.
- باقری، بهنام؛ معصومی، محمدتقی و نظم فر، حسین. (۱۴۰۲). شناسایی عوامل کلیدی مؤثر بر توسعه منطقه‌ای با رویکرد آینده‌نگاری مطالعه موردی: استان اردبیل. نشریه جغرافیا و توسعه، ۲۱ (۷۲)، ۱۴۲-۱۶۵.
- Doi: 10.22111/GDIJ.2023.43141.3428
- برزگر، صادق و رسولی، محمد. (۱۴۰۲). تبیین رقابت‌پذیری مناطق مرزی با رویکرد آینده‌نگاری (مطالعه موردی: استان کردستان). برنامه‌ریزی فضایی، ۱۳ (۳)، ۷۸-۵۵. doi.org/10.22108/sppl.2023.136979.1708
- برزگر، صادق؛ رسولی، محمد و حجازی، اسد. (۱۴۰۲). بازتولید شهرهای پسا کرونا با رویکرد آینده‌پژوهی مطالعه موردی: شهر زنجان. مجله آمایش جغرافیایی فضا، ۱۳ (۱)، ۳۷-۲۱. Doi:10.30488/GPS.2022.342995.3545
- پورمجیدی، رضا؛ عزت‌پناه، بختیار و حسین‌زاده دلیر، کریم. (۱۳۹۸). بررسی و تحلیل استراتژی‌های توسعه در شهرهای مرزی مطالعه موردی: شهرهای کشور ایران و ترکیه. فصلنامه علمی برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۹ (۳۴)، ۵۱-۶۴.
- Dor:20.1001.1.22516735.1398.9.34.5.0
- پیری، عیسی؛ رسولی، محمد؛ سعید پور، شاره و محمود نژاد، رضا. (۱۳۹۸). آینده‌پژوهی بازارچه‌های مرزی در راستای توسعه پایدار (مطالعه موردی: شهر سردشت). جغرافیا و روابط انسانی، ۱ (۴)، ۲۸۸-۳۰۴. Dor:20.1001.1.26453851.1398.1.4.28.9
- حسین‌بر، خدابخش و انوری، محمود رضا. (۱۴۰۲). شناسایی اولویت‌ها و قابلیت‌های توسعه پایدار مناطق مرزی (مطالعه موردی: شهر گشت). فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۱۳ (۴۹)، ۲۰۴-۱۹۱. Doi:10.30495/jzpm.2021.25402.3685
- ذوقی بارانی، کاظم؛ تگ‌روستا، مریم؛ نصیریان، ناصر و عرب، محمدرضا. (۱۴۰۱). استراتژی توسعه شهرهای مرزی با رویکرد سیستمی؛ مطالعه موردی تایباد. جغرافیا و مطالعات محیطی، ۱۱ (۴۴)، ۶-۲۵. Dor:20.1001.1.20087845.1401.11.44.1.4
- رهنما، محمدرحیم و توانگر، معصومه. (۱۳۸۹). نقش شهرهای مرزی در فرایند جهانی‌شدن و توسعه منطقه‌ای ایران مطالعه موردی: شهرهای مرزی استان خراسان رضوی. فصلنامه بین‌المللی ژئوپلیتیک، ۶ (۹)، ۱۵۲-۱۸۵. Dor:20.1001.1.17354331.1389.6.19.5.5

زالی، نادر. (۱۳۹۲). آینده‌نگاری راهبردی در برنامه‌ریزی و توسعه منطقه‌ای. چاپ اول، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.

زالی، نادر؛ حیدری، صفورا و ابی زاده، سامان. (۱۴۰۰). بررسی رابطه متقابل امنیت و توسعه در مناطق مرزی ایران (مطالعه موردی: شهرستان‌های استان سیستان و بلوچستان). پژوهش‌های جغرافیایی/انسانی ۵۳(۳)، ۱۱۶۳-۱۱۴۳.

Doi:10.22059/jhgr.2020.307177.1008156

زالی، نادر و مسعود زمانی پور (۱۳۹۴). تحلیل سیستمی متغیرهای راهبردی توسعه منطقه‌ای در برنامه‌ریزی سناریو مینا (مورد مطالعه: استان مازندران). آمایش سرزمین، ۷(۱)، ۲۸-۱.

Doi:10.22059/JTCP.2015.54779

شاکلی، مقداد حسن عبدالقادر؛ پناهی، علی و ولی‌زاده، رضا. (۱۴۰۲). شناسایی مؤلفه‌های تأثیرگذار بر تحقق طرح‌های آمایش مناطق مرزی مطالعه موردی: شهر مریوان. پژوهش‌نامه مطالعات مرزی، ۱۱(۳)، ۱۲۰-۱۰۳.

شریف‌زاده اقدم، ابراهیم و اجزاء شکوهی، محمد. (۱۳۹۹). تحلیل برنامه‌ریزی استراتژیک مرزی تمرچین و اثرات آن بر میزان توسعه‌یافتگی شهر پیرانشهر. فصلنامه اطلاعات جغرافیایی سپهر، ۲۹(۱۱۶)، ۱۳۱-۱۴۹.

https://doi.org/10.22131/sepehr.2021.242865

عندلیب، علیرضا و مطوف، شریف. (۱۳۸۸). توسعه و امنیت در آمایش مناطق مرزی ایران. باغ نظر، ۶(۱۲)، ۷۶-۵۷.

مشکینی، ابوالفضل و ربانی، طاهرا. (۱۳۹۷). تبیین عوامل مؤثر بر توسعه آینده شهرهای مرزی (مورد مطالعه: شهر بانه). پژوهشنامه مطالعات مرزی، ۶(۱۹)، ۴۴-۲۳.

Dor:20.1001.1.23454512.1397.6.1.2.3

محمدی، رضا؛ کرکه آبادی، زینب و میری، غلامرضا. (۱۴۰۱). تبیین تعاملات شهر و مرز با رویکرد توسعه پایدار بر اساس منطق تصمیم‌گیری چند معیاره فازی مطالعه موردی: شهرهای مرزی استان سیستان و بلوچستان شامل: زاهدان، میرجاوه، دوست‌محمد، خاش و سراوان. نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ۲۲(۶۴)، ۲۶۸-۲۴۷.

doi:10.52547/jgs.22.64.247

موسوی، نجف و سادات کهکی، فاطمه. (۱۳۹۶). آینده‌پژوهی در آمایش سرزمین. نوبت چاپ ۱، ارومیه: انتشارات دانشگاه ارومیه.

نجفی، سعید. (۱۳۹۸). تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه شهرهای مرزی با رویکرد آینده‌پژوهی (نمونه موردی: شهر زابل). مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۱۴(۳)، ۷۷۳-۷۸۹.

هاشمی، سید مصطفی؛ حکمت‌نیا، حسن و اسماعیل‌زاده، عبدالسلام. (۱۳۹۸). سطح‌بندی پایداری امنیتی شهرستان‌های مرزی با استفاده از تحلیل خوشه‌ای نمونه موردی: شهرستان‌های استان خراسان شمالی. مجله آمایش جغرافیایی فضا، ۹(۳۲)، ۱۶۳-۱۸۰.

doi:10.30488/GPS.2019.91058

References

- Abeuova, Sh. K., Kuanyshbaeva, Zh. J., & Dodaeva, K. J. (2022). Political-Social Processes of The Future of Humanity. *Journal Sociological and political science*, 77(1), 23-28.
- Ahmadi, H. & Dadjo, R. (2012). Sustainable development of border areas, the basic strategy for maintaining border security. *National Congress on Border Cited and Security; Challenges and Strategies – CBCS. 18 -19 April 2012, University of Sistan and Baluchestan*. [In persian].
- Andalib, A., & motavaf, S. (2009). Development and Security in Spatial Strategic Planing in Border Regions. *The Monthly Scientific Journal of Bagh-e Nazar*, 6(12), 57-76. [In persian].
- Arcade, J., Godet, M., Meunier, F. & Roubelat, F. (1999). Structural analysis with the MICMAC method & Actor's strategy with MACTOR method. *Futures Research Methodology, American Council for the United Nations University: The Millennium Project*, 1-69.
- Bagheri, B., Masoumi, M., & Nazmfar, H. (2023). Identifying Key Factors Affecting Regional Development with a Foresight Approach (Case study: Ardabil province). *Geography and Development*, 21(72), 142-165. <https://doi.org/10.22111/gdij.2023.43141.3428> [In persian].

- Barzegar, S., & Rasoli, M. (2023). Explaining the Competitiveness of Border Regions with a Foresight Approach (Case Study: Kurdistan Province). *Spatial Planning*, 13(3), 55-78. <https://doi.org/10.22108/sppl.2023.136979.1708> [In persian].
- Barzegar, S., Rasoli, M., & hejazi, A. (2023). Analyzing the Position of Activists in the Realization of the Concept of Harmony in a Smart City the Case Study of Tehran. *Geographical Planning of Space*, 13(1), 21-37. [Doi:10.30488/GPS.2022.342995.3545](https://doi.org/10.30488/GPS.2022.342995.3545) [In persian].
- Danska-Borsiak, B. (2018). Determinants of total factor productivity in Visegrad Group nuts-2 regions. *Acta Oeconomica*, 68(1), 31-50.
- Fuller Love, N., Midmore, P., Thomas, D., & Henley, A. (2006). Entrepreneurship and rural economic development: a scenario analysis approach. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 12(5), 289-305. [doi/10.1108/13552550610687655/1](https://doi.org/10.1108/13552550610687655/1)
- Gall, T., & Allam, Z. (2022). *Strategic Foresight and Futures Thinking in Urban Development: Reframing Planning Perspectives and Decolonising Urban Futures*. Future Cities Series: Practical Guidance for innovative, resilient and inclusive Cities of the Future.
- Güell, J. M. F. (2009). Can Foresight Studies Strengthen Strategic Planning Process at the Urban and Regional Level. *In Conference on City Futures*. 1-20
- Güell, J. M. F., & Redondo, L. (2012). Linking territorial foresight and urban planning. *Foresight-The journal of future studies, strategic thinking and policy*, 14(4), 316-335. [http://dx.doi.org/10.1108/14636681211256107](https://dx.doi.org/10.1108/14636681211256107)
- Hashemi, S. M., Hekmat Nya, H., & Esmaeilzadeh, A. (2019). Security Stable ranking border city using the cluster analysis (Case city of North Khorasan province). *Geographical Planning of Space*, 9(32), 163-180. [Doi:10.30488/GPS.2019.91058](https://doi.org/10.30488/GPS.2019.91058) [In persian].
- Hosseini, K., & anvari, M. R. (2023). Identify priorities and sustainable development capabilities of border areas Case study: (Gosht City). *Regional Planning*, 13(49), 191-204. [Doi:10.30495/jzpm.2021.25402.3685](https://doi.org/10.30495/jzpm.2021.25402.3685)
- Hosseini, K., & anvari, M. R. (2023). Identify priorities and sustainable development capabilities of border areas Case study: (Gosht City). *Regional Planning*, 13(49), 191-204. [Doi:10.30495/jzpm.2021.25402.3685](https://doi.org/10.30495/jzpm.2021.25402.3685) [In Persian].
- Jones, R., & Goodwin-Hawkins, B. (2019). Governing the future and the search for spatial justice. *In AAG American Association of Geographers Annual Meeting*.
- Kippenberger, T. (1999). Pitfalls in scenario Planning. *The Antidote*, 4 (4), 32-33. <https://doi.org/10.1108/EUM00000000006712>
- Meshkini, A., & Rabbani, T. (2017). Explanation of factors affecting the future development of border cities (case study: Baneh city). *Journal of Border Studies*, 6 (19), 23-44. [Doi:10.23454512.1397.6.1.2.3](https://doi.org/10.23454512.1397.6.1.2.3) [In persian].
- Miguel Fernández Güell, J., & Redondo, L. (2012). Linking territorial foresight and urban planning. *Foresight*, 14(4), 316-335. <https://doi.org/10.3390/en13071782>
- Mohammadi, R., karkaabadi, Z., & miri, G. R. (2022). Explaining the interactions of city and border with the sustainable development approach Based on the logic of fuzzy multi-criteria decision making Case study: Zahedan, Mijaveh, Dost Mohammad, Khash and Saravan border towns, Sistan and Baluchestan Province. *Jgs*, 22 (64), 247-268. [Doi:10.52547/jgs.22.64.247](https://doi.org/10.52547/jgs.22.64.247) [In persian].
- Mousavi, N., & Sadat Kohki, F. (2016). *Future research in the study of land*. Urmia: University urmia. [In persian].
- Nagimov, A. R., Akhmetshin, E. M., Slanov, V. P., Shpakova, R. N., Solomonov, M. P., & Ilyaschenko, D. P. (2018). Foresight technologies in the formation of a sustainable regional development strategy.
- Najafi, S. (2018). Analysis of factors affecting the development of border cities with a future research approach (case example: Zabul city). *Human Settlements Planning Studies*, 14(3), 773-789 [In persian].
- Nieburhr, A. & Stiller, S. (2002). Integration Effects in Border Regions – A survey of Economic theory land Empirical Studies, ERSA conference papers ersa02p066, *European Regional Science Association*.

- Nilsson, K., Nielsen, T. S., Aalbers, C., Bell, S., Boitier, B., Chery, J. P., ... & Zasada, I. (2014). Strategies for sustainable urban development and urban-rural linkages. *European Journal of Spatial Development*, 25. [10.5281/zenodo.5079562](https://doi.org/10.5281/zenodo.5079562)
- Piri, I., Rasoli, M., Saeid Poor, S., & Mahmood Nezhad, R. (2019). Futures study Markets for Sustainable Development (Case study: Sardasht city). *Geography and Human Relationships*, 1(4), 288-304. [Dor:20.1001.1.26453851.1398.1.4.28.9](https://doi.org/20.1001.1.26453851.1398.1.4.28.9) [In persian].
- Pourmajidi, R., ezatpanah, B., & Hosainzadeh Dalir, K. (2019). Investigation and analysis of international urban development strategies in border cities: case study of Iran and Turkey. *Regional Planning*, 9(34), 51-64. [Dor:20.1001.1.22516735.1398.9.34.5.0](https://doi.org/20.1001.1.22516735.1398.9.34.5.0) [In persian].
- Rahnama, M. R., & Tavangar, M. (2010). Role of Border Towns in Globalization and Regional Development Case Study: Border Towns of Khorasan Razavi Province. *Geopolitics Quarterly*, 6(19), 152-185. [Dor:20.1001.1.17354331.1389.6.19.5.5](https://doi.org/20.1001.1.17354331.1389.6.19.5.5) [In persian].
- Rochnyak, E. V. (2022). Five stages in the development of futurology as a scientific discipline: from prehistory to modernity. *Vectors of well-being: economics and society*, 2 (45), 81-93.
- Seefried, E. (2022). Das Projekt Futurologie: Über Zukunft und Fortschritt in der Bundesrepublik 1952–1982 [The futurology project: About future and progress in West Germany, 1952–1982] by Achim Eberspächer. *Technology and Culture*, 63(3), 914-915. [doi:10.1353/tech.2022.0144](https://doi.org/10.1353/tech.2022.0144)
- Shakale, M., H., A. Q., Panahi, A & Valizadeh, R. (2023). Identifying the influencing factors on the implementation of border area territorial plans (case study: Marivan city). *Journal of Border Studies*, 11(41), 103-120. [In persian].
- Sharifzadeh Aghdam, E., & Ajza Shokouhi, M. (2021). Analyzing the strategic planning of Tamarchin border and its effects on the level of development in Piranshahr City. *Quarterly of Geographical Data (SEPEHR)*, 29(116), 131-149. <https://doi.org/10.22131/sepehr.2021.242865> [In persian].
- Zali, N. (2013). *Strategic foresight in regional planning and development*. tehran: Strategic Studies Research. [In persian].
- Zali, N., & Zamanipoor, M. (2015). Systematic Analysis of Strategic Variables of Regional Development in Scenario- based Planning (Case: Mazandaran Province). *Town and Country Planning*, 7(1), 1-28. [Doi:10.22059/JTCP.2015.54779](https://doi.org/10.22059/JTCP.2015.54779) [In persian].
- Zali, N., Heydari, S., & Abizade, S. (2021). Investigating the interrelationship between security and development in Iran's border regions (Case study: counties of Sistan and Balouchestan province). *Human Geography Research*, 53(3), 1143-1163. [Doi:10.22059/jhgr.2020.307177.1008156](https://doi.org/10.22059/jhgr.2020.307177.1008156) [In Persian].
- Zhao, L., & Zhang, R. (2022, June). Research on the Future Trend of Digital Culture Driving the Development of Regional Culture: Taking Liaoning National Pattern Database Design as an Example. In *International Conference on Human-Computer Interaction* 461-473. Cham: Springer International Publishing. [Doi: 10.1007/978-3-031-06053-3_31](https://doi.org/10.1007/978-3-031-06053-3_31)
- Zoghi barani, K., Takroosta, M., Nasirian, N., & Arab, M. R. (2022). Border Cities Development Strategies Case Study Taybad. *Journal of Geography and Environmenta Studies*, 44 (11), 6-25. [Dor:20.1001.1.20087845.1401.11.44.1.4](https://doi.org/20.1001.1.20087845.1401.11.44.1.4) [In persian].